

Gedwongen anticonceptie bij verstandelijk beperkten

“Is een regeling betreffende gedwongen anticonceptie in strijd met artikel 8 en artikel 12 EVRM of kan het belang van het ongeboren kind een inbreuk op deze grondrechten rechtvaardigen?”

Student: Sheila Hekker
Studentnummer: 1700030
Begeleider: prof. mr. C. Blankman

Vrije Universiteit
Master Rechtsgeleerdheid
Amsterdam, juni 2013

Voorwoord

Voor u ligt mijn scriptie ter afsluiting van de masteropleiding Rechtsgeleerdheid aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Deze scriptie gaat over gedwongen anticonceptie bij verstandelijk beperkten. In deze scriptie wordt onderzocht of een regeling betreffende gedwongen anticonceptie voor verstandelijk beperkten in strijd zal zijn met bepalingen uit het EVRM en of het belang van het ongeboren kind een eventuele inbreuk op grondrechten uit het EVRM kan rechtvaardigen.

De initiatiefnota van voormalig Tweede Kamerlid Van Dijken en de aflevering: ‘Vader en moeder ongeschikt’, die door VARA op 13 april 2012 werd uitgezonden, hebben mij tot dit onderwerp doen besluiten.

Mijn dank gaat uit naar iedereen die mij bij het schrijven van deze scriptie heeft gesteund. De laatste loodjes wegen zeer zeker het zwaarst.

Ik weet nog heel goed dat ik 2007 aan het grote ‘rechten avontuur’ begon. Uiteindelijk verlaat ik in 2013 de collegebanken voorgoed. Men zegt altijd dat de studententijd de beste tijd is van je leven, hierop kan ik alleen maar volmondig zeggen: DAT IS HET OOK! Met pijn in mijn hart trek ik de deur van mijn studentenflat achter mij dicht, op naar het ‘grote mensen’ leven.

Sheila Hekker
Amsterdam, april 2013

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Inhoudsopgave.....	3
Lijst met afkortingen.....	5
Inleiding.....	6
Hoofdstuk 1. De rechtspositie van verstandelijk beperkten.....	8
1.1 Wanneer verstandelijk beperkt?.....	8
1.2 Verstandelijk beperkten en het recht op een gezin.....	9
1.3 Verantwoord ouderschap?.....	10
1.4 Zelfbeschikking.....	12
1.5 Juridische mogelijkheden om in te grijpen.....	14
1.5.1 Wgbo.....	14
1.5.2 De Curator.....	15
1.5.3 De Mentor.....	16
1.5.4 Persoonlijk gemachtigde en onbenoemde vertegenwoordiger.....	17
1.6 Mogelijkheden van anticonceptie.....	17
1.6.1 Mechanische anticonceptie.....	18
1.6.2 Hormonale anticonceptie.....	18
1.6.3 Chirurgische anticonceptie.....	19
1.6.4 Effectiviteit, subsidiariteit en proportionaliteit.....	19
Tussenconclusie.....	20
Hoofdstuk 2. De rechtspositie van het ongeboren kind.....	21
2.1 Rechtsbescherming ongeboren kind.....	21
2.1.1 Het recht om te leven.....	21
2.1.2 Het recht om niet te leven.....	22
2.2 Belang van het ongeboren kind.....	23
2.2.1 Verantwoordelijkheid van de staat.....	25
2.3 Wetgeving.....	26
2.3.1 Nationaal recht.....	26

Tussenconclusie.....	27
Hoofdstuk 3. Artikel 8 & artikel 12 EVRM.....	29
3.1 Recht op privé- en gezinsleven ex artikel 8 EVRM.....	29
3.1.1 Beperkingen.....	30
3.2 Recht op het stichten van een gezin ex artikel 12 EVRM.....	31
3.3 Kan een eventuele inbreuk worden gerechtvaardigd?.....	32
3.3.1 Gedwongen anticonceptie een uitzondering op artikel 8 EVRM?.....	33
3.3.2 Gedwongen anticonceptie een uitzondering op artikel 12 EVRM?.....	36
Tussenconclusie.....	38
Hoofdstuk 4. Het grijze gebied tussen dwang en drang.....	39
4.1 Dialoog, dwang of drang?.....	39
4.1.1 Anticonceptie als dwang?.....	40
4.1.2 Wet zorg en dwang.....	42
4.2 Kinderbeschermingsmaatregelen.....	44
4.3 Een schreeuw om verandering vanuit de praktijk.....	46
Tussenconclusie.....	47
Hoofdstuk 5. Conclusie en aanbevelingen.....	48
5.1 Conclusie.....	48
5.2 Aanbevelingen.....	50
Literatuurlijst.....	53

Lijst met afkortingen

Art.	Artikel
AAMR	American Association on Mental Retardation
AAIDD	American Association on Intellectual and Developmental Disabilities
Bopz	Bijzondere opnemings in psychiatrische ziekenhuizen
BW	Burgerlijk Wetboek
EHRM	Europese Hof voor de Rechten van de Mens
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
Gw	Grondwet
IVRK	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
jo.	juncto
KNMG	Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Geneeskunde
NVAVG	Nederlandse Vereniging van Artsen voor Verstandelijk Gehandicapten
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
Sr	Wetboek van strafrecht
VRPH	Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap
Wgbo	Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst

Inleiding

De 20-jarige Daniëla en de 22-jarige Werner zijn getrouwd en beiden ‘moeilijk lerend’. Ze hebben samen een zoontje van een jaar. Tijdens haar zwangerschap is vastgesteld dat er voor de baby verlengde kraamhulp, extra aandacht van het consultatiebureau en gespecialiseerde gezinshulp nodig was. De gezinshulp kwam na de geboorte twee keer per dag. Toen de gezinshulp een weekje ziek thuis bleef, moest de baby ondervoed naar het ziekenhuis worden gebracht. ‘Het werd me teveel. Ik moest alles tegelijk doen: boodschappen, het huishouden en dan hem nog eens’, zegt de moeder. Desondanks willen de ouders toch graag een tweede kind.¹

Ineke (40) is verstandelijk beperkt en heeft het niveau van een zesjarige. Ze is moeder van twee normaal begaafde zoons. Nadat Richard op zijn zevende uit huis is geplaatst, voelde zij zich zo eenzaam dat ze zo snel mogelijk een nieuw kind wilde. De tweede zoon mocht niet buiten spelen, want Ineke wilde hem voortdurend in het oog houden en ze was bang om alleen naar buiten te gaan. Ze heeft moeite om zichzelf, het huis en haar zoon schoon te houden. Ze is bang voor ruzie, dus laat ze haar zoon niets doen waar hij geen zin in heeft, zoals douchen of tanden poetsen. Haar jongste zoon had toen hij naar school ging ondanks zijn normale begaafdheid al een ontwikkelingsachterstand opgelopen. De ouders van Ineke zorgen ervoor dat het huis van Ineke wordt schoongehouden en Ineke krijgt drie dagen per week hulp. Ineke heeft de hulpverleenster weleens geslagen toen deze haar zoontje tot de orde probeerde te roepen. Na een incident waarbij de moeder haar zoontje met een mes bedreigde en wederom de hulpverleenster sloeg, heeft de hulpverleenster het hulpverlenerscontract beëindigd.²

Haaksbergen 2011: Jonathan 6 maanden oud. De verstandelijk beperkte ouders hadden 24 uur per dag begeleiding. In een toch nog onbewaakt moment schudt zijn vader de baby dood.³

De Raad voor de Kinderbescherming kent veel soortgelijke gevallen. Het meest spraakmakende geval is misschien wel de zaak van baby Hendrikus van 2008. Baby Hendrikus is een normale baby. Hendrikus heeft alleen twee verstandelijk beperkte ouders. Baby Hendrikus veroorzaakte enorme ophef in Nederland, omdat hij vanaf de dag na zijn geboorte direct door de rechter uit huis werd geplaatst. Door de cognitieve beperkingen van de ouders zou de veiligheid van Hendrikus namelijk in het gedrang komen.⁴

De zaak van Baby Hendrikus en veel andere soortgelijke gevallen hebben een hoop stof doen opwaaien. Er is een heftige maatschappelijke en politieke discussie ontstaan over de vraag of er grenzen moeten kunnen worden gesteld aan het krijgen van kinderen door mensen met een verstandelijke handicap.⁵ Dit is dan ook het onderwerp van deze scriptie.

Dit onderwerp doet een aantal vragen rijzen, zoals: dient een kind prenataal beschermd te worden tegen het onverantwoord ouderschap van verstandelijk beperkten? En biedt de

¹ Raad voor de Kinderscherming 2005, p. 16-17.

² Raad voor de kinderscherming 2005, p. 18.

³ Rechtbank Almelo 28 oktober 2011, 08/700391-10.

⁴ Davids 2009, p. 2.

⁵ Idem.